

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ประเทศไทยได้นำกลวิธีการสาธารณสุขมูลฐาน มาเป็นนโยบายหลักในการพัฒนา งานสาธารณสุข เพื่อบรรลุเป้าหมายการมีสุขภาพดี การดำเนินงานสาธารณสุขมูลฐาน เป็น รูปแบบการดำเนินงานการจัดการบริการสาธารณสุขเบื้องต้น โดยเริ่มให้ประชาชนเป็นผู้ให้ บริการประชาชนด้วยตนเอง ผสมผสานกับบริการสาธารณสุขของรัฐที่มีอยู่เดิมเพื่อให้ ประชาชนมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา การวางแผนและแก้ไขปัญหาสุขภาพด้วยตนเอง โดย ภาครัฐเป็นผู้ให้การสนับสนุนทางด้านวิชาการ ข้อมูลข่าวสารและทรัพยากรที่จำเป็น โดยมีการ คำนึงถึงความสอดคล้อง เหมาะสมตามศักยภาพของท้องถิ่น (กระทรวงสาธารณสุข. 2535 : 5) จากการพัฒนาชุมชนแนวใหม่ที่รัฐ ได้เปลี่ยนแปลงบทบาทจากผู้ให้บริการมาเป็นผู้สนับสนุน ส่งเสริมให้ประชาชนบริการตนเอง

นักวิชาการด้านการแพทย์และสาธารณสุข ได้ทำการศึกษาวิจัยหารูปแบบเกี่ยวกับการ ให้บริการสาธารณสุขที่เหมาะสมเพื่อที่จะขยายบริการสาธารณสุขให้สามารถครอบคลุม ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ จนกระทั่งได้รูปแบบที่ชัดเจน (ชัยรัตน์ พัฒนเจริญ. 2538 : 7-9) นั่นคือทำให้ประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพด้วยตนเอง โดยมีภาครัฐให้ การสนับสนุน ให้สามารถแก้ปัญหาสาธารณสุขพึ่งตนเองได้ รูปแบบดังกล่าวคือ การคัดเลือก ตัวแทนชาวบ้านในพื้นที่ที่อ่านออก เขียนได้ มีภาวะผู้นำ และสมัครใจที่จะเข้าร่วมงาน มารับ การอบรม ความรู้เกี่ยวกับสาธารณสุขเบื้องต้นให้มีบทบาทเป็นผู้นำ ด้านการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมทางสุขภาพอนามัย (Change Agent 2) ในทางที่ถูกต้อง ที่รวมเรียกว่า อาสาสมัคร สาธารณสุข แบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ ผู้สื่อข่าวสาธารณสุข และอาสาสมัครประจำหมู่บ้าน โดย คัดเลือกจากกลุ่ม ที่เคยปฏิบัติงานมาแล้ว ให้เข้ารับการอบรม เพิ่มเติมเกี่ยวกับการใช้ยา การ รักษาพยาบาล (กระทรวงสาธารณสุข. 2535 : 20) รูปแบบการดำเนินงาน โดยอาศัยอาสาสมัคร นี้ได้มีการขยายพื้นที่ เพื่อให้ครอบคลุมทั่วประเทศในเวลาต่อมา

อาสาสมัครสาธารณสุข คือประชาชนที่เสียสละและอาสาที่จะรับผิดชอบดูแล สุขภาพอนามัยของประชาชนด้วยความสมัครใจ โดยผ่านกระบวนการให้ความรู้ด้าน

สาธารณสุขจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเป็นประจำอย่างต่อเนื่อง จนมีความรู้ ความสามารถที่จะดูแลสุขภาพของตนเองและเพื่อนบ้านได้ จึงเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอนามัยของประชาชนพร้อมทั้งเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการดูแลสุขภาพด้วยตัวเองและแก้ไขปัญหาสาธารณสุขของชุมชน ปัจจุบันปัญหาสาธารณสุขได้เปลี่ยนแปลงไป ไม่เพียงแต่ปัญหาด้านสุขภาพกายเท่านั้น แต่ยังคงครอบคลุมไปถึงสุขภาพจิต สังคมและสิ่งแวดล้อมด้วย เพราะทุกปัจจัยต่างก็มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันจนไม่สามารถแยกออกจากกันได้ การแก้ปัญหาจึงจำเป็นต้องดำเนินการแบบองค์รวมบูรณาการไปพร้อมๆกัน ดังนั้นบทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขจึงไม่เพียงแต่เป็นผู้นำด้านสุขภาพเท่านั้น ยังต้องเป็นผู้มีบทบาททางสังคมร่วมมือ ร่วมใจกับผู้นำชุมชน องค์กรต่างๆในชุมชน และเจ้าหน้าที่ในการบูรณาการความคิดและการกระทำที่เป็นรูปธรรม อันจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนในการพัฒนาสุขภาพอนามัยและวิถีชีวิตชุมชน (กองส่งเสริมสุขภาพ สำนักอนามัย. 2547 : 23)

จากการติดตามประเมินผลการดำเนินงานพบว่ามีปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุข หลายประการ เช่น ขาดขวัญและกำลังใจ ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ไม่ได้รับสิ่งตอบคังใจคาดหวัง ไม่เข้าใจบทบาทดีพออาสาสมัครสาธารณสุขไม่ปฏิบัติงานและลาออก ที่เหลืออยู่ที่ปฏิบัติงานไม่เต็มความสามารถ (สำนักอนามัย. 2543 : 173) สรุปถึงการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขไว้ว่าอาสาสมัครสาธารณสุข ส่วนใหญ่ไม่สามารถปฏิบัติงานได้ตามบทบาทที่ได้รับมอบหมาย ไม่สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งปัญหาที่พบได้แก่อาสาสมัครสาธารณสุข ไม่ให้ความร่วมมืออาสาสมัครสาธารณสุข ไม่เข้าใจบทบาทตนเอง ขาดกำลังใจที่จะทำงาน เจ้าหน้าที่ขาดการนิเทศอย่างจริงจังเป็นต้น กระทรวงสาธารณสุขได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขและให้การยอมรับว่าเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของประชาชนในชุมชน และสามารถช่วยให้ประชาชนมีสุขภาพดีขึ้น ทั้งยังเป็นผู้ที่ทำให้การดำรงชีวิตในยุคปัจจุบันและในอนาคตไม่ใช่เรื่องยากเท่าใดนัก สังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและมีความสลับซับซ้อนมากขึ้น โดยเฉพาะยุคโลกาภิวัตน์ ที่มีระบบข้อมูลข่าวสารและการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา อาสาสมัครสาธารณสุข อาสาสมัครสาธารณสุข ซึ่งแต่เดิมมีบทบาทหลักและความสนใจในด้านสุขภาพเพียงอย่างเดียว แต่เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง การพัฒนาเศรษฐกิจ การศึกษา ตลอดจนจนสภาวะสิ่งแวดล้อมล้วนแต่มีผลกระทบต่อสุขภาพทั้งสิ้น ประกอบกับการพัฒนาสุขภาพมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับการพัฒนาในด้านอื่น ในลักษณะองค์รวมอย่างเห็นได้ชัด

ดังนั้นในการแก้ปัญหาจำเป็นต้องทำพร้อมกันหลายด้าน ในการทำงานหน่วยราชการ ภาค เอกชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงต้องใช้ประชาชนและชุมชนเป็นตัวตั้ง ยึดแนวอุดมการณ์เพื่อส่วนรวม มีเครื่องมือซึ่งเป็นเครื่องชี้วัดในการวินิจฉัยปัญหาาร่วมกัน แก้ปัญหาแบบบูรณาการ และพุ่งเป้าของการพัฒนาไปที่ประชาชนในชุมชน ต้องมาพูดคุย ปรึกษาหารือกันถึงวิธีการทำงาน โดยร่วมกันคิดแล้วแยกกันทำ เพื่อให้สมาชิกในชุมชนได้รับประโยชน์อย่างเต็มที่ เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า ระบบการดำเนินงานกิจกรรมภายใต้การตัดสินใจ และความต้องการของประชาชนและชุมชนตามศักยภาพของท้องถิ่น ประชาชนและชุมชนมีอำนาจเต็มที่ สามารถคิดเอง ทำเอง ได้ มีอิสระ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ วิเคราะห์ปัญหาชุมชนร่วมกัน กำหนดแนวทางที่เป็นไปได้ด้วยวิธีที่สอดคล้องกับวิถีชุมชน และจัดทำแผนชุมชน มีความรู้ความสามารถแก้ปัญหาของชุมชน มีกองทุนจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการดำเนินงาน มีการบริหารจัดการ มีสถานบริการสร้างสุขภาพที่ประชาชนคุ้นเคย รวมทั้งสร้างแกนนำการเปลี่ยนแปลงในชุมชน (สำนักอนามัย. 2547 : 23) โดยเฉพาะ อาสาสมัครสาธารณสุข ต้องช่วยกันปลุกกระดุมให้ประชาชนหันมามีส่วนร่วมใน การดำเนินกิจกรรมของชุมชน รับผิดชอบดูแลสุขภาพตนเองไม่ให้เจ็บป่วย เพื่อจะได้มีโอกาสในการทำงานที่มากกว่าวันเวลาป่วยเจ็บ

อาสาสมัครต้องเป็นผู้ทำงานด้วยจิตวิญญาณ และด้วยความสมัครใจ เพื่อประโยชน์ของผู้อื่นและสังคม โดยไม่หวังผลตอบแทนที่เป็นเงินหรือวัตถุ เช่น การทำหน้าที่เพื่อหน้าที่ โดยไม่เห็นแก่บำเหน็จรางวัลหรือผลประโยชน์ โดยถือเป็นกิจที่ควรทำ ไม่ถือเป็นหน้าที่หรือภารกิจ กิจที่เป็นภาระ อาสาสมัครจึงเป็นบุคคลที่สมัครใจทำงานเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น ซึ่งต้องเป็นบุคคลที่มีอุดมการณ์ในตนเองอาสาสมัครสาธารณสุข ต้องปฏิบัติภารกิจที่ได้อาสา ดำเนินการภายใต้ภาวะแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคมที่ยากยิ่งขึ้น เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ และเป็นศูนย์รวมของการให้การสนับสนุนช่วยเหลือซึ่งกันและกันในกลุ่มและระหว่างกลุ่ม อีกทั้งเพื่อเป็นการพัฒนาศักยภาพขององค์กรอาสาสมัครสาธารณสุข ให้สามารถดำเนินบทบาทในการเป็นผู้โน้มนำ ผู้นำชุมชนและประชาชนในชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิต และแก้ไขปัญหาด้านสุขภาพของคนในชุมชนและสังคม (ฉานฉวงค์ บุรพัฒน์. 2547 : ออนไลน์)

โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหนองพันทา อำเภอโซ่พิสัย จังหวัดบึงกาฬ เป็นหน่วยงานหนึ่งที่ได้ผลกระทบจากการปฏิบัติงานของ อาสาสมัครสาธารณสุขในตำบลหนองพันทา เนื่องจากอาสาสมัครสาธารณสุขจะมีก็เพียงผลประโยชน์บางส่วนที่ได้รับตอบแทน จาก

การเข้าเป็นอาสาสมัครสาธารณสุข เช่น ได้รับค่าตอบแทนระหว่างการอบรม สิทธิรักษาพยาบาลฟรี ได้รับการเชิดชูเกียรติ ได้รับการยอมรับนับถือ ได้มีบทบาทในสังคม ตลอดจนการได้มีความรู้เพิ่มขึ้น ซึ่งถือได้ว่าเป็นสิ่งตอบแทนเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ผู้ที่จะทำงานนี้ได้จะต้องเป็นผู้ที่มีความเสียสละเป็นอย่างมาก ในขณะที่สถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนแปลงไป ค่าครองชีพสูงขึ้น อาสาสมัครสาธารณสุข ต้องออกไปประกอบอาชีพเพื่อเลี้ยงดูครอบครัว ภาระทางครอบครัวมากขึ้น บางคนไม่ปฏิบัติงาน แต่บางคนก็ยังคงปฏิบัติงานอยู่ จึงน่าจะมีแรงจูงใจในการรักษาอาสาสมัครสาธารณสุขให้คงยังปฏิบัติงานอยู่ต่อไป

ดังนั้นผู้วิจัยในฐานะเป็นผู้ปฏิบัติงานด้านสาธารณสุข และปฏิบัติงานใกล้ชิดกับอาสาสมัครสาธารณสุข จึงมีความสนใจที่จะศึกษางานวิจัย เรื่องแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุข ในตำบลหนองพันทา อำเภอโซ่พิสัย จังหวัดบึงกาฬ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการปฏิบัติงาน เป็นข้อมูลให้กับผู้ที่เกี่ยวข้อง สามารถนำไปเป็นแนวทางประยุกต์ใช้กับอาสาสมัครสาธารณสุข ให้เกิดประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุข ในตำบลหนองพันทา อำเภอโซ่พิสัย จังหวัดบึงกาฬ
2. เพื่อเปรียบเทียบแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุข ในตำบลหนองพันทา อำเภอโซ่พิสัย จังหวัดบึงกาฬ จำแนกตาม เพศ อายุ และ สถานภาพสมรส
3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแรงจูงใจในการทำงานของอาสาสมัครสาธารณสุข ในตำบลหนองพันทา อำเภอโซ่พิสัย จังหวัดบึงกาฬ

สมมติฐานการวิจัย

1. แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุข ในตำบลหนองพันทา อำเภอโซ่พิสัย จังหวัดบึงกาฬ โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง
2. แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุข ในตำบลหนองพันทา อำเภอโซ่พิสัย จังหวัดบึงกาฬ ที่มี เพศ อายุ และ สถานภาพสมรส แตกต่างกันมีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน

ขอบเขตการวิจัย

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ อาสาสมัครสาธารณสุขในตำบลหนองพันทา อำเภอโซ่พิสัย จังหวัดบึงกาฬ จำนวน 119 คน (โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหนองพันทา. 2555 : 18)

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ อาสาสมัครสาธารณสุข ในตำบลหนองพันทา อำเภอโซ่พิสัย จังหวัดบึงกาฬ จำนวน 92 คน ใช้สูตรการคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างของ ทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) การสุ่มแบบเป้าหมายและการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling)

3. ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

3.1 ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของอาสาสมัครสาธารณสุข ในตำบลหนองพันทา อำเภอโซ่พิสัย จังหวัดบึงกาฬ ดังนี้

3.1.1 เพศ

3.1.2 อายุ

3.1.3 สถานภาพสมรส

3.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variables) ได้แก่ แรงงูใจในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุข ในตำบลหนองพันทา อำเภอโซ่พิสัย จังหวัดบึงกาฬ ผู้วิจัยได้เลือกกรอบแนวคิดของ เซอร์ชเบอร์กและคณะ มาเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

3.2.1 ด้านความสำเร็จในการทำงาน

3.2.2 ด้านการได้รับการยอมรับนับถือ

3.2.3 ด้านลักษณะของงานที่ปฏิบัติ

3.2.4 ด้านความรับผิดชอบ

3.2.5 ด้านความก้าวหน้า

4. ระยะเวลาการวิจัย ระหว่างตุลาคม ถึงเดือน มกราคม 2556

5. สถานที่ในการวิจัย ตำบลหนองพันทา อำเภอโซ่พิสัย จังหวัดบึงกาฬ

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. **เจ้าหน้าที่สาธารณสุข** หมายถึง เจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่ปฏิบัติหน้าที่รับผิดชอบ อาสาสมัคร สาธารณสุขในชุมชน

2. **อาสาสมัครสาธารณสุข** หมายถึง อาสาสมัครสาธารณสุขที่ปฏิบัติงานในตำบล หนองพันทา อำเภอโซ่พิสัย จังหวัดบึงกาฬ

3. **แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน** หมายถึง พลังหรือแรงผลักดันหรือสิ่งซึ่งควบคุม พฤติกรรมของมนุษย์ อันเกิดจากความต้องการหรือความปรารถนา ที่พยายามดิ้นรนเพื่อให้ บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์

3.1 **ความสำเร็จในการทำงานของบุคคล** หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นจากการทำงานของ ผู้ปฏิบัติงานเป็นไปตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของหน่วยงานและตนเอง โดยสามารถ หาวิธีแก้ปัญหาและป้องกันปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นจนบรรลุผลสำเร็จในการทำงาน เกิด ความรู้สึกปลาบปลื้มใจในความสำเร็จของงานนั้น

3.2 **การได้รับการยอมรับนับถือ** หมายถึง การยกย่องชมเชย แสดงความยินดี การให้กำลังใจ การได้รับความเข้าใจไว้วางใจ หรือการแสดงออกอื่นใดที่สื่อให้เห็นถึงความ เชื่อถือยอมรับในความสามารถ เมื่อทำงานอย่างใดอย่างหนึ่งบรรลุผลสำเร็จทั้งจาก ผู้บังคับบัญชา

3.3 **ลักษณะของงานที่ปฏิบัติ** หมายถึง งานที่น่าสนใจ งานที่ต้องอาศัยความคิด ริเริ่มสร้างสรรค์ ท้าทายให้ลงมือทำ หรือเป็นงานที่สามารถทำได้โดยลำพัง

3.4 **ความรับผิดชอบ** หมายถึง การที่ผู้บังคับบัญชาได้ให้โอกาสแก่ ผู้ได้บังคับบัญชา ปฏิบัติงานตามภาระหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย อย่างเต็มที่โดยไม่จำเป็นต้อง ตรวจสอบหรือควบคุมอย่างใกล้ชิด

3.5 **ความก้าวหน้า** หมายถึง การได้รับการเลื่อนขั้นเงินเดือนหรือตำแหน่งสูงขึ้น รวมทั้งโอกาสที่จะได้เพิ่มพูนความรู้ ความสามารถในการทำงาน

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

ข้อสนเทศที่ได้จากการวิจัย สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ของอาสาสมัครสาธารณสุขที่ปฏิบัติงานในตำบลหนองพันทา อำเภอโซ่พิสัย จังหวัดบึงกาฬ และเป็นแนวทางในการศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุข ในองค์กรอื่นเพื่อพัฒนาสังคมให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY